

ДОНЕЦЬКИЙ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

МАТЕРІАЛИ

Всеукраїнської науково-дискусійної платформи

ВИКЛИКИ ТОЛЕРАНТНОСТІ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ ВОЄННОЇ АГРЕСІЇ

16 листопада 2023 року

м. КРОПИВНИЦЬКИЙ

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

**КАФЕДРА СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН
ФАКУЛЬТЕТУ № 1**

ВИКЛИКИ ТОЛЕРАНТНОСТІ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ ВОЄННОЇ АГРЕСІЇ

МАТЕРІАЛИ

**Всеукраїнської науково-дискусійної платформи,
яка приурочена до Міжнародного дня толерантності**

16 листопада 2023 року

Кропивницький – 2023

УДК 342.7:342.78(477)(082)

В 43

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради Донецького державного університету внутрішніх справ, протокол № 6 від 28.11.2023 року

Редакційна колегія:

Голова:

Анжела Гельбак – т.в.о. завідувачки кафедри соціально-гуманітарних дисциплін факультету № 1 Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидатка психологічних наук;

Заступниця голови:

Тетяна Кононенко – професорка кафедри соціально-гуманітарних дисциплін факультету № 1 Донецького державного університету внутрішніх справ, докторка філософських наук, професорка;

Членкині редакційної колегії:

Тетяна Огаренко – доцентка кафедри соціально-гуманітарних дисциплін факультету № 1 Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидатка філологічних наук, доцентка;

Оксана Черноус – доцентка кафедри соціально-гуманітарних дисциплін факультету № 1 Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидатка філологічних наук, доцентка.

Виклики толерантності в умовах російської воєнної агресії : матеріали Всеукраїнської науково-дискусійної платформи, яка приурочена до Міжнародного дня толерантності, м. Кропивницький, 16 листопада 2023 року. Кропивницький : ДонДУВС, 2023. 239 с.

Збірник містить тези доповідей Всеукраїнської науково-дискусійної платформи «Виклики толерантності в умовах російської воєнної агресії», що відбулася 16 листопада 2023 року на базі Донецького державного університету внутрішніх справ (м. Кропивницький). Матеріали доповідей подаються в авторській редакції, відповідальність за дотримання норм академічної доброчесності несуть автори доповідей.

УДК 342.7:342.78(477)(082)

© ДонДУВС, 2023

© автори тез доповідей, 2023

ЗМІСТ

ВСТУПНЕ СЛОВО	8
ПЛАТФОРМА 1. ЛЮДИНА ЯК НАЙВИЩА ЦІННІСТЬ. ПРАВА І СВОБОДИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	10
Аксьонова В. Конвенціональність у просторі правової держави: герменевтичний аналіз	10
Горохова Г. Стандарти України як правової держави у розрізі гарантування основоположних прав і свобод людини в умовах воєнного стану	12
Гутовська Н. Дослідження образу сучасного героя	16
Доній Н. Хвиля соціальної ексклюзії та стигматизації як реалія українського соціального простору: причини та наслідки	18
Замуренко С. Дотримання принципу недискримінації як основного чиннику ефективної професійної діяльності поліцейського	21
Ковальова О. Кримінальні процесуальні гарантії захисту прав та інтересів потерпілих від воєнних злочинів як виклик толерантності в умовах російської воєнної агресії	23
Ковач О. Толерантність в діяльності поліцейського як інструмент захисту прав та інтересів громадян	26
Комірча Я. Особливості поведінки у конфліктних ситуаціях поліцейських із різними типами гендерної ідентичності	28
Кононенко Т. Гендерна рівність: до постановки проблеми	31
Крижна В. Права людини і громадянина в умовах воєнного стану	33
Мележик С. Людина як найвища цінність. Права та свободи в умовах воєнного стану	36
Момот Р. Толерантність у роботі поліцейського	37
Окопник О., Прохоренко А. Міжнародні механізми захисту прав людини	40
Пашковський М. Забезпечення відповідальності за міжнародні злочини, вчинені під час російської агресії проти України: роль міжнародних контрольних механізмів	43
Сняtkова Т., Гриценюк А. Переосмислення духовних і моральних цінностей під впливом російської воєнної агресії	48
Талмазан А. Роль жінок у процесі поствоєнної реконструкції українського суспільства	50

Титаренко Д. Нормативно-правове регулювання співпраці Радянського Союзу та Німеччини щодо переслідування нацистських злочинців	52
Титаренко О. Воєнний досвід населення Донбасу (2014 – 2023 рр.): можливості та перспективи вивчення в контексті потенційної реінтеграції	56
Тукаленко І. Політика гендерної рівності як індикатор (де)демократизації політичного режиму: на прикладі політико-правових рішень державної влади України та росії	59
Туренко О. Аберация толерантності в сучасних дисциплінарних технологіях влади	63
Федоровська Н. Проблема домашнього насильства в Україні під час введення воєнного стану	67
Федулова В. Захист від дискримінації за ознаками сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності у сфері праці	71
Цумарева Н. Формування нульової толерантності до гендерно зумовленого насильства у здобувачів вищої освіти	74
Чорноус О. Толерантність до вибору особового імені	78
Shamkyi N. Safety as a principle of the national police of Ukraine	80
Шаповалова А. Погляд на російську воєнну агресію через призму міжнародного гуманітарного права	82
Шульга Д. Поняття асертивності в науковій літературі	84
Яремко Р. Особливості професійної діяльності психологів ДСНС України в умовах воєнного стану	87

ПЛАТФОРМА 2. ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ. ПРОПАГАНДА ТА ДЕЗІНФОРМАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВОЄННОЇ АГРЕСІЇ	91
Авраменко А. Перфекціонізм як психологічний феномен	91
Balanenko A. Mental health during the war	94
Ботнаренко І. Деякі особливості надання першої психологічної допомоги в умовах війни	95
Власенко С., Мартенко О. До проблеми психологічної сутності та специфіки інформаційної війни	99
Волобуєв М. Негативний вплив пропаганди та дезінформації як інструментів воєнної агресії на формування стереотипів	103
Гельбак А. Актуальні аспекти дослідження толерантності до невизначеності в умовах воєнного часу	105
Жизномірска О., Черній О. Психічне здоров'я як важлива складова життєстійкості особистості в умовах війни	108
Кириленко А. Вплив дезінформації на суспільство	112

Клименко В. Пропаганда як інструмент воєнної агресії: доктрина Примакова	113
Митрофаненко Ю. Спростування історичних фейків засобами критичного мислення як засіб боротьби з елементами російської пропаганди	114
Мітченко К., Макаренко В. Психологічний аспект дій колабораціоністів у контексті співпраці з окупаційною владою	119
Молчанова О. Стресостійкість як актуальна проблема емоційної сфери особистості	121
Мухіна Г. Комунікативна толерантність як психологічна проблема	124
Петраш О. Прояви травмівного досвіду в поведінці людини, яка опинилася в кризовій ситуації	126
Потапов С. Резилієнтність медиків як психологічна проблема	128
Радул С. Методи саморегуляції психологічного стану авіаційних фахівців в екстремальних умовах	129
Руденко Л., Литвин А. До питання збереження психічного здоров'я особистості в умовах війни	132
Sendik I. The role of misinformation in increasing intolerance and hostility	135
Сняtkова Т., Сема В. Шляхи збереження ментального здоров'я учасників освітнього процесу під час війни	138
Федчук О. Загальна характеристика методів та методик дослідження впливу особистісної безпеки на актуалізацію емоційних ресурсів	141
Chernionkov Y. Does the European union fight propaganda and disinformation in light of war in Ukraine?	146
Яремко Р., Милик І. Психічне здоров'я здобувачів вищої освіти в умовах війни	148
Яцишина А. Соціальна адаптація військовослужбовців в умовах бойової діяльності	151
ПЛАТФОРМА 3. ОСВІТА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: РЕАЛІЇ, ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ	153
Аніщенко В. Гуманітаризація процесу формування професійної компетентності фахівця-правоохоронця	153
Vasiutynska Y. Peculiarities of conducting online classes during martial law	155
Довгополова Г., Василенко В. Гендерний підхід у викладанні лінгвістичних дисциплін у вищій школі	157
Жосан О. Інклюзивна освіта: труднощі впровадження	160

Заверуха О. Індивідуальні властивості, які проявляються на різних рівнях професійної ідентичності здобувачів вищої освіти	163
Завітренко Д. Толерантність як особистісна характеристика в умовах імплементації інклюзивної освіти	167
Захаренко Л., Войцеховська Д. Толерантність очима курсантів - майбутніх правоохоронців	171
Іванишин Н. Професійна іншомовна підготовка майбутніх фахівців цивільного захисту як предмет наукових досліджень	174
Кіблик Д. Загальнотеоретичний аналіз стану освіти в Україні в умовах воєнного стану	177
Коваль І. Синергетичний підхід неперервного саморозвитку майбутніх офіцерів галузі безпеки людини	180
Ковальчук З. Психолого-педагогічні особливості освітнього процесу в середній школі в часи війни	181
Колісник Р. Роль сім'ї у формуванні емоційного інтелекту	185
Кочерженко О. Освітні втрати, спричинені пандемією та воєнною агресією	188
Кудревська Д. Вплив воєнного стану на освітній процес	191
Kuzmenko O. International experience of STEAM education: context of science and law	192
Кузютічев С. Теоретичні підходи до професійної самореалізації майбутніх викладачів	194
Огаренко Т. Проблеми організації освітнього процесу в умовах війни	196
Омельченко А. Формування гендерної культури молоді у сфері освіти	198
Пасічник Н., Ріжняк Р. Моніторинг освітніх втрат в умовах воєнного стану та впровадження компенсаторних механізмів на рівні університету	200
Пономаренко К. Мовний аспект формування світогляду здобувачів вищої освіти в умовах воєнного стану	202
Пономаренко Т., Левченко А. Виклики у сфері вищої освіти в період воєнного стану: філософський аналіз	206
Савко Н. Позашкільна освіта в умовах воєнного стану: реалізація інклюзивного навчання у закладах позашкільної освіти	209
Савченко О. Безпека та захист ментального здоров'я особистості	212
Снісаренко І. Окремі напрямки реалізації гендерної політики в освіті	214
Соловйов В. Діджиталізація діяльності вчителя в умовах воєнного стану	216

Тернавська Т., Данилко О. Нормативні та практичні аспекти організації інклюзивного освітнього середовища у закладі вищої освіти	220
Тищенко О. Актуальність дисципліни «Психологія здоров'я»	223
Шаумян О., Оніщенко І. Емоційне вигорання у вчителів економіки	226
РЕЗОЛЮЦІЯ	229
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	232

ЕМОЦІЙНЕ ВИГОРАННЯ У ВЧИТЕЛІВ ЕКОНОМІКИ

Останні десятиліття науковцями зосереджується увага на поширеності явища професійної деформації, що отримало назву емоційне вигорання.

Відомо, що професійне вигорання є лише частиною емоційного вигорання. До вигорання є схильність у вчителів економіки через специфіку своєї професійної діяльності. Під час роботи вони накопичують надмірні нервово-психічні перенавантаження. Це виглядає як емоційна втома та перевтома.

Професійними деформаціями можуть виступати: трансформація поведінки, почуттів, пам'яті, уваги, мислення, здоров'я тощо. Крім того, є зміни щодо ставлення до роботи, соціального оточення та власного життя.

У сучасному світі, особливо під час пандемії COVID-19 та повномасштабної війни в Україні з росією, професія вчителя економіки та його професійні обов'язки набувають особливої уваги та потреби з метою зняття нервово-емоційної напруги, сильного душевного болю, наслідків втрат війни тощо. Проте, працювати кожного дня за межею – швидко вибудовує схильність до нервово-психічного перенавантаження. Таке навантаження жодна людина не може довго витримати. І, як наслідок, є професійна деформація, потім професійне вигорання, а далі розкривається весь спектр емоційного вигорання. Тому за деякий час починаються складнощі в керуванні собою та власними емоціями, що накопичує всередині злість та агресію.

Проблемі емоційного вигорання приділено увагу багатьма дослідниками, як Б. Ананьєв, Е. Аронсон, С. Бабанов, В. Бойко, Н. Водоп'янова, Дж. Грінберг, С. Джексон, Д. Дирендонк, Д. Ейзенхауер, Е. Іванікі, М. Ільєнко, Л. Карамушка, В. Ковальчук, Р. Лазарус, О. Леонов, С. Максименко, К. Маслач, О. Мірошніченко, В. Орел, Е. Пайнс, С. Рубінштейн, Г. Сельє, Х. Сиксма, Т. Скорик, О. Старченкова, Т. Форманюк, Х. Фрейденбергер, В. Шауфелі та інші.

Вигорання зменшує продуктивність і результативність роботи. Особистість під час вигорання розтрачує свою енергію чи взагалі не відчуває її, стає чимдалі безпораднішою, безнадійнішою, цинічнішою й обуренішою. На завершальному етапі вигорання особистість може відчувати, що їй більше немає чого робити в своїй професійній діяльності, всі краще за неї, вона не встигає за щоденними змінами.

Емоційне вигорання – це тривалий процес, що затягує поступово; виникає в результаті внутрішнього накопичення негативних емоцій, а потім виводить фахівця з робочого стану на невизначений термін, якщо не

втручатися, не робити спроб зарадити. Його складовими, які пов'язані з роботою, виступають: відчуття, що вчитель втрачає контроль над роботою; відсутність визнання або винагороди за якісну роботу; незрозумілі, розмиті або надто вимогливі очікування від роботи тощо. Складовими поза роботою є: сама робота, що забирає занадто багато часу для міжособистісного спілкування, відпочинку, взагалі життя; відсутність підтримки родини, близьких, друзів; занадто багато зобов'язань без достатньої допомоги з боку інших; відсутність хобі; відсутність свіжих прогулянок, спорту тощо [1; 4].

Ергономіка вивчає діяльність працюючих з метою оптимізації знярядь і процесу праці, забезпечення необхідних зручностей для людини. Створення таких умов, за яких зростає продуктивність праці працюючих, а також зберігання їх фізичного, психічного та соціального здоров'я, є дуже важливим для профілактики емоційного вигорання. Поняття «ергономіка» запроваджено англійськими науковцями в 1949 році. Ергономіка дозволяє з'ясувати низку проблем, що впливають на стресостійкість, втому, перевтому, напруження, емоційні фактори тощо. До ергономіки ще входить охорона та гігієна праці.

Охорона праці – це система правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів і засобів, які спрямовані на збереження життя, здоров'я та працездатності фахівця в процесі трудової діяльності [2, с.14]. До охорони праці відноситься безпека праці. Саме в ергономіці пристосування людини до навколишніх умов у процесі праці може провокувати появу емоційного та професійного вигорання, якщо працюючий не буде дотримуватися ритму, темпу роботи, естетики обслуговування.

Гігієна праці – галузь гігієни, що вивчає вплив на організм людини трудових процесів і навколишнього виробничого середовища, розробляє гігієнічні нормативи та заходи для забезпечення нормальних умов праці та подолання професійних захворювань [2, с.14]. Метою гігієни праці є: 1) сприяння та підтримка найвищого рівня фізичного, психічного та соціального благополуччя в усіх видах трудової діяльності; 2) запобігання скорочення робочої сили з причин захворювання через умови праці; 3) захист працюючих у професійній діяльності від ризиків, які виникають за несприятливих для здоров'я чинників; 4) розстановка й обслуговування працюючих у виробничому середовищі, адаптованому до їхніх фізичних і психічних можливостей [2; 4].

Задля нормального функціонування вчителів економіки в процесі трудової діяльності слід своєчасно мати можливість довго підтримувати розумову працездатність на високому рівні, попереджувати передчасну втому, зручний графік роботи, рівень гігієнічного забезпечення. Пріоритетним завданням робочого процесу має бути збереження здоров'я.

Щоб уникати порушень функціонувань опорно-рухового апарату, серцево-судинної та нервової систем.

Основними факторами розвитку втоми є, насамперед, мікроклімат трудового середовища: температура, вологість, хімічний склад повітря, специфічний запах, характер освітлення та рівень шуму. На працездатність також впливає: стан здоров'я (недосипання, відчуття голоду, перенесена хвороба, початок захворювання тощо) та конкретні показники психічної сфери (рівень тривожності, уважності, емоційності, сприйняття, пам'яті тощо) [1; 2].

Пропонуємо навіть у самому щільному графіку знайти «вільну хвилинку». Це можна перевірити, застосовуючи хронометраж і фотографію робочого дня протягом місяця; визначити, на що витрачається час впродовж дня, враховуючи щось незначне, як душ, обід, шопінг, дорога на роботу і з роботи тощо; далі подивитись на неефективне або зайве використання часу. Так знайдеться час на відпочинок. Не слід намагатися кожного дня стрибнути вище голови, тому що понаднормова робота провокує емоційне вигорання.

Отже, щоб позбутися накопичення стресу, слід навчитися його долати підходящими засобами саме для конкретного вчителя економіки. Або взагалі не допускати його у своє професійне й особистісне життя. Окреслені різноманітні способи, що сприяють становленню позитивної й успішної особистості вчителя економіки, потребують подальших, більш детальних наукових розвідок.

Список використаних джерел:

1. Вартанова О. В. Онтологія загальної сфери дискурсу «резильєнтність персоналу». *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2023. № 15. С. 144–150.
2. Сьомка С. В. Ергономіка та ергодизайн : підруч. Київ, 2017. 604 с.
3. Шкраб'юк В., Білик Д. Емоційне вигорання особистості: психологічний аналіз проблеми. *Молодий вчений*. 2020. № 10 (86). С. 293–296.
4. Robson S., Salcedo N. Psychological fitness and resilience: A review of relevant constructs, measures, and links to well-being. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/28083320/>